

ПРАВО

347.2/3:355/359

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2022.50.79-83>О. Бериславська, канд. юрид. наук, доц.
berislavska@ukr.net
ORCID ID 0000-0002-8785-6623

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

МАЙНОВІ ПРАВА ЯК ОБ'ЄКТ ЗАХИСТУ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Досліджено відносини щодо захисту майнових прав в умовах збройного конфлікту як різновиду правовідносин щодо захисту, акцентовано увагу на майнових правах як об'єкті таких відносин під час збройного конфлікту, який прямо впливає на наявність порушень майнових прав і розуміння можливості застосування процедур з відшкодування шкоди виключно після завершення конфлікту. Доведено, що людські права є найвищою соціальною цінністю, їх забезпечення та захист є прямим обов'язком держави. Зобов'язання держави стосовно поваги та захисту прав людини не зникають і в умовах збройних конфліктів. Майнові права завжди пов'язані з майном, але не тотожні праву власності, хоча складові частини права власності вважаються майновими, більше того, законодавець наводить приклади специфічних прав, що за своєю сутністю майнові. Визначено, що необхідно відрізнити порушення, невизнання та оспорювання за їхнім юридичним змістом, а також з'ясовано важливість критерію протиправності щодо активних дій та / або бездіяльності, що призвели до порушення, невизнання та оспорювання майнових прав в умовах збройного конфлікту. Доведено, що поведінка, яка порушує норми права і не відповідає приписам закону, протиправна, якщо не матиме будь-яких ознак правомірної поведінки, що зі свого боку може вплинути на відповідальність за заподіяну шкоду. Акцентовано, що така характеристика майнового права, як "панування стосовно майнових цінностей" зазнає суттєвих порушень і навіть повної неможливості такого панування в умовах бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації. Констатовано втрату суб'єктами майнових прав таких правомочностей щодо них, як володіння, користування та розпорядження, а також і про порушення законних очікувань щодо реалізації майнового права в майбутньому. Запропоновано, щоб механізм захисту майнових прав містив подачу заяви про компенсацію, розгляду її компетентними органами та забезпечення надання компенсації.

Ключові слова: майнові права, порушення, невизнання, оспорювання, критерій протиправності, механізм захисту.

Постановка проблеми. Людські права є найвищою соціальною цінністю, їх забезпечення та захист є прямим обов'язком держави. Зобов'язання держави стосовно поваги та захисту прав людини не зникають і в умовах збройних конфліктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми, показав, що такі науковці, як У. Шемет, К. Косяченко, І. Спасибо-Фатеєва, Р. Стефанчук присвятили свої праці загальним питанням об'єктів цивільних прав. Більш детально майнові права як об'єкт цивільних правовідносин вивчали Р. Панькевич, С. Шимон, Ф. Ріш. Дослідження вказаних науковців, існуюча судова практика, а також нагальна необхідність чіткого і зрозумілого механізму захисту майнових прав в умовах збройного конфлікту, зумовили вибір теми статті.

Метою статті є дослідження відносин щодо захисту майнових прав в умовах збройного конфлікту як різновиду правовідносин щодо захисту. Проте вважаємо за потрібне акцентувати увагу на майнових правах як об'єкті таких відносин під час збройного конфлікту, який прямо впливає на наявність порушень майнових прав та розуміння можливості застосування процедур з відшкодування шкоди виключно після завершення конфлікту.

Виклад основного матеріалу. За усталеною у цивільному праві практикою всі відносини, що є об'єктом цивільно-правового регулювання, поділяються на дві групи: майнові та особисті немайнові, тобто об'єктами відносин виступають будь-які матеріальні та нематеріальні блага, до яких виникають або можуть виникати цивільні права та обов'язки.

Розглядаючи майнові права через призму вчення про об'єкти цивільних прав, слід звернутися до Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), де у ст. 177 ЦК України вказано, що "об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі, гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а

також інші матеріальні і нематеріальні блага" [1], тобто майнові права є окремим об'єктом цивільних прав, хоча зі змісту ст. 190 ЦК України зрозуміло, що майнові права та обов'язки є різновидом майна, є неспоживчою річчю та визнаються речовими правами [1].

Про самостійність майнових прав у системі об'єктів цивільного права точаться тривалі дискусії. Зокрема, У. Шемет та К. Косяченко (2019) у своїй праці "Об'єкти цивільних прав: особливості та парадокси їх визначення" звертають увагу на те, що "критичне ставлення деяких науковців до майнових прав як об'єктів ґрунтувалося на розмежуванні цивільних правовідносин і цивільного обороту (здатність об'єктів цивільних прав брати участь у процесах, що сприяє динаміці цивільних правовідносин). Зараз вітчизняна юридична наука схильна не розмежувати ці поняття та розглядати майнові права об'єктом і цивільних правовідносин, і цивільного обороту та такими, що посідають у системі об'єктів самостійне місце" [2, с. 57]. Погоджуємося з авторами останньої праці та вважаємо, що вона відображає повноту досліджень щодо майнових прав у цивільному обігу. Зокрема, на подвійність природи майнових прав вказує І. Спасибо-Фатеєва (2015) у своїй праці "Види об'єктів цивільних прав", де слушно зазначає, що "на складність розуміння майнових прав (чи то як права суб'єктивного, чи то як об'єкта права) впливає те, що вони можуть виступати і як елемент змісту правовідносин, і як його об'єкт" [3, с. 13].

Верховним судом України підготовлено "Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ", де вказано, що "з аналізу чинного законодавства (ст. 190, 656, 717 ЦК, Закон від 2 жовтня 1992 р. № 2654-XII "Про застава" (далі – Закон № 2654-XII), Закон від 19 червня 2003 р. № 979-IV "Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати", Закон від 5 червня 2003 р. № 898-IV "Про іпотеку" (далі – Закон № 898-IV)), а також з урахуванням висновків Верховного Суду України за результатами

розгляду спорів з приводу майнових прав (справи № 6-29429св09, 6-52295св10, 6-32594св10) вбачається, що майнові права поряд з будь-якими рухомими, нерухомими речами, грошима, цінними паперами є об'єктами цивільного обороту" [4].

І. Утехін (2018) у своїй статті "Договір купівлі-продажу майнових прав: теорія та практика", визначаючи майнові права, використовує такі конструкції, як "дозвіл на використання" та "повноваження щодо набуття", при цьому акцентуючи, що "майнові права є особливим об'єктом цивільних прав і за суттю можуть бути як дозволи на використання певних об'єктів цивільних прав (якщо ці об'єкти є) чи виступати як повноваження особи набути певне право на об'єкт у майбутньому" [5, с. 202]. Про особливості майнових прав автор згадує і в контексті складання договорів з передачі майнових прав, наголошуючи, що "треба чітко розуміти особливості того чи іншого майнового права, що виступає предметом договору" [5, с. 203].

С. Шимон (2012) у своїй праці "Майнові права в контексті сучасних концепцій права власності в цивілістиці" також наголошує, що "загальною проблемою майнових прав як об'єктів пов'язана з питаннями правового регулювання способів їх відчуження, передання під заставу, внесення до статутного капіталу підприємницьких товариств..." [6, с. 194].

Ф. Ріш (2020) у своїй роботі "Майнові права як об'єкти заставних відносин (порівняльні аспекти)" пропонує досить розгорнуте тлумачення категорії "майнові права", які слід розглядати як у широкому, так і у вузькому сенсі. У широкому значенні вона охоплює речові права, зобов'язальні права, майнові права інтелектуальної власності, корпоративні права, а також інші специфічні права (права на провадження діяльності, використання природних ресурсів тощо). У вузькому сенсі "майнове право" характеризує абсолютне суб'єктивне цивільне право панування стосовно майнових цінностей, має грошову оцінку та упорядковує відповідним суб'єктам приналежність згаданих цінностей і здатне бути самостійним об'єктом цивільного обороту відповідно до ст. 177 ЦК України. Майнові права закладають невидимий зв'язок між (юридичною або фізичною) особою – суб'єктом, з одного боку, та майновою цінністю (благом), з іншого боку [7, с. 10-11].

У ст. 3 Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" № 2658-III від 12.07.2001 р. зазначено, що майновими правами, які можуть оцінюватися, визнаються будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі, права, які є складовими права власності (права володіння, розпорядження, користування), а також інші специфічні права (права на провадження діяльності, використання природних ресурсів тощо) та права вимоги [8]. Із цього визначення можемо зрозуміти, що майнові права завжди пов'язані з майном, але не тотожні праву власності, хоча складові права власності вважаються майновими, більше того, законодавець наводить приклади специфічних прав, що за своєю сутністю є майновими.

Також слід звернути увагу на те, що в "Аналізі деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ" також вказано, що "при розгляді справ зазначеної категорії судам слід враховувати, що до майнових прав належить, зокрема, право вимоги, що виникає з приводу володіння, користування та розпорядження майном (напр., спадкові права; права вимоги особи за зобов'язаннями, за якими вона є

кредитором; виключні права автора і под.), право вчиняти дії щодо оформлення права власності на майно" [4]. Тобто можна з упевненістю сказати, що майнові права є цікавим з позиції права об'єктом дослідження, позаяк мають дуже широкий вияв та здебільшого цивільно-господарське спрямування. Зокрема і С. Почтарьов (2013) у своїй статті "Предмет договору дарування" робить уточнення про те, що "... майнові права є частиною прав на цінні папери та корпоративних прав. Нарешті, майновими правами чи правами на майно є речові права: володіння, емфітевзис, суперфіцій, сервітут" [9, с. 164].

А. Сліпченко (2020) у праці "Визначення поняття "майно" у праві ЄС та вітчизняному праві" робить висновок про те, що "поділ майна на наявне та законні (правомірні, легітимні) очікування, який традиційно використовується у практиці ЄСПЛ, має свій аналог у правовій доктрині України. Зокрема, наявне майно охоплюється у вітчизняному праві поняттям існуючі майнові блага, а законні очікування, в основі своїй, збігаються з поняттям майбутні об'єкти майнових правовідносин" [10, с. 127]. З цього випливає, що в понятті "законні очікування", яке використовує автор, простежується сподівання особи на те, що належить особі майнове право згодом буде реалізовано.

У постанові Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 30 січня 2013 р. у справі № 6-168цс12 зроблено висновок, що майнове право, яке можна визначити як "право очікування", є складовою майна як об'єкта цивільних прав. Майнове право – це обмежене речове право, за яким власник цього права наділений певними, але не всіма правами власника майна, та яке засвідчує правомочність його власника отримати право власності на нерухоме майно чи інше речове право на відповідне майно в майбутньому. До майнових обов'язків належать, зокрема, договірні зобов'язання майнового характеру, зобов'язання з утримання тощо, обов'язки з відшкодування шкоди, а також обов'язки щодо вчинення певних дій стосовно майна, передбачених законом або договором, та на інших підставах (напр., обов'язок щодо знесення самостійного будівництва) [11].

Ми вважаємо, що майнові права є об'єктом захисту, і тому, що право на захист цивільних прав та інтересів гарантується ст. 15 ЦК України, яка передбачає, що "кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання" [1]. Окрім цього, Р. Панькевич (2018) у своїй статті "Правове регулювання захисту майнових прав та інтересів держави й територіальних громад у цивільному праві України" конкретизує, що захист майнових прав та інтересів держави та територіальних громад є комплексним інститутом як матеріального, так і процесуального права, що здійснюється в разі їх порушення, невизнання або оспорювання [12, с. 70].

Натомість О. Кот (2016) у своїй праці "Інститут захисту прав у цивільному праві України" зауважує, що "право на захист на практиці найчастіше реалізується через процесуальні норми, але за своєю сутністю воно є передусім матеріально-правовою, а не процесуальною категорією, хоча і дуже тісно пов'язане з процесуальними нормами" [13, с. 229].

У висновку, який зробив Верховний Суд України, вказано, що захист майнових прав здійснюється в порядку, визначеному законодавством (напр., захист майнових прав автора – за Законом від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII "Про авторське право і суміжні права"; далі – Закон № 3792-XII), а якщо такий спеціальний порядок не визначений, захист майнового права здійснюється на загальних підставах цивільного законодавства [11].

Зі змісту ст. 15 ЦК України, Т. Асатрян робить висновок, що *підставами захисту є порушення, невизнання або оспорювання цивільних прав*, у тому числі, і майнових. Продовжуючи думку, автор зауважує, що водночас слід враховувати такі умови, за яких здійснюватиметься захист: 1) суд має встановити наявність в особи суб'єктивного права або інтересу, що охороняється законом, про захист яких особа звернулася до суду; 2) суд має з'ясувати наявність чи відсутність факту їх порушення або оспорення і відповідно ухвалити рішення про захист порушеного права або відмовити в захисті, встановивши безпідставність та (або) необґрунтованість заявлених вимог; 3) для ефективного судового захисту цивільного права або інтересу важливим є обраний зацікавленою особою спосіб захисту, який має відповідати природі такого права або інтересу, що охороняється законом, характеру незаконного посягання та бути ефективним [14, с. 135].

Отож наступним нашим дослідницьким завданням є з'ясувати, у чому полягає порушення, невизнання та оспорювання майнових прав саме в умовах збройного конфлікту. Спершу маємо зауважити той факт, що порушення прав, у тому числі і майнових, є більш дослідженою категорією. А от такі підстави захисту, як невизнання та оспорювання, малодосліджені та потребують додаткового наукового пошуку. Зазначимо також, що необхідно відрізнити порушення, невизнання та оспорювання за їхнім юридичним змістом, а також з'ясувати важливість критерію протиправності щодо активних дій та / або бездіяльності, що призвели до порушення, невизнання та оспорювання майнових прав в умовах збройного конфлікту.

У листі Верховного суду України від 01.04.2014 р. "Аналіз практики застосування судами ст. 16 Цивільного кодексу України" вказано, що зміст зазначених у ст. 15 ЦК України підстав для захисту не розкривається, але він відображений у відповідних нормах статей, що регулюють ту чи іншу категорію правовідносин [15]. Порушення цивільних прав може проявлятися, зокрема, в: недотриманні сторонами в момент вчинення правочину вимог закону (ст. 215 ЦК); поширення про особу недостовірної інформації (ст. 277 ЦК); розкриття таємниці про стан здоров'я особи (ст. 286 ЦК); піддання фізичної особи катуванню, жорсткому або такому, що принижує її гідність, поведінкою чи покаранню (ст. 289 ЦК); неповага до гідності та честі особи (ст. 297 ЦК); протиправне позбавлення права власності чи його обмеження (ст. 321 ЦК); безпідставне заволодіння особою майном іншої особивласника (ст. 387 ЦК); створення власнику перешкод у здійсненні права користування чи розпорядження своїм майном (ст. 391 ЦК); неправомірне використання твору без згоди автора (ст. 443 ЦК); невиконання чи неналежне виконання умов зобов'язання (ст. 610 ЦК); безпідставна одностороння відмова від договору (ст. 651 ЦК); продаж товару неналежної якості (ст. 678 ЦК); втрата (нестача) чи пошкодження речі (ст. 951 ЦК); спричинення фізичній чи юридичній особі майнової чи немайнової (моральної) шкоди (ст. 1166–1167 ЦК) [15].

Як бачимо зі змісту наведених статей, порушення права може проявлятися як у виконанні активних дій, так і в бездіяльності, що мають протиправний характер. На підтвердження нашої думки зазначимо, що Д. Кушерець (2014) у своїй праці "Невизнання та оспорювання права як підстави охорони і захисту в договірному праві" робить уточнення, що "... порушення договірному права виражається в невиконанні або належному виконанні стороною договору покладених на неї умовами

договору або положенням чинного законодавства обов'язків. Порушення як підстава до захисту майнового права в договірному праві має форму бездіяльності суб'єктів, що полягає в невчиненні обов'язкових для сторони та визначених договором чи законом дій у повному обсязі або частково" [16, с. 97]. Продовжуючи думку авторка вказує, що невизнання та оспорювання можуть бути визначені як посягання на суб'єктивні майнові права особи [16, с. 94], але уточнює, що підставою до охорони майнових прав фізичних та юридичних осіб у договірному праві є невизнання певного права особи, що можна визначити як заперечення наявності його у сторони договору шляхом відмови у вчиненні передбачених договором певних дій, які особа, що не визнає наявності суб'єктивного цивільного права, зобов'язана або може вчиняти в цивільному правовідношенні, у якому вона перебуває, у той час як оспорювання майнового права в договірних відносинах не може виступати ні підставою до його захисту, ні підставою до його охорони [16, с. 97].

Р. Стефанчук (2004) розкриває зміст вказаних категорій, зазначаючи при цьому, що вони є трьома формами посягань на суб'єктивне право. На думку вченого, під порушенням слід розуміти такий стан суб'єктивного права, при якому воно зазнало протиправного впливу з боку правопорушника, унаслідок якого суб'єктивне право уповноваженої особи зазнало зменшення або ліквідації як такого. Порушення права пов'язане з позбавленням його носія можливості здійснити, реалізувати своє право повністю або частково. Невизнання – це дії учасника цивільного правовідношення, який несе юридичний обов'язок перед уповноваженою особою, які спрямовані на заперечення в цілому або у певній частині суб'єктивного права іншого учасника цивільного правовідношення, унаслідок якого уповноважена особа позбавлена можливості реалізувати своє право. Такий несприятливий наслідок може мати як при абсолютному, так і при відносному цивільному правовідношенні. Оспорювання – це такий стан цивільного правовідношення, при якому між учасниками існує спір з приводу наявності чи відсутності суб'єктивного права у сторін, а також приналежності такого права певній особі. Оспорюване право ще не порушене, але виникає невідомість у праві, зумовлена поведінкою другої сторони стосовно уповноваженого [17].

Під час вирішення питання щодо тлумачення та розмежування понять порушення, невизнання та оспорювання майнових прав в умовах збройного конфлікту слід виходити з того, що більшість доктринальних джерел розуміють їх як триаду підстав захисту суб'єктивних цивільних прав. Разом з тим у листі Верховного суду України від 01.04.2014 р. "Аналіз практики застосування судами ст. 16 Цивільного кодексу України" визначено, що невизнання цивільного права полягає в пасивному запереченні наявності в особи суб'єктивного цивільного права, зокрема, на майно, на право користування майном, на спадкування, на частину в загальному майні, яке безпосередньо не спричиняє шкоду суб'єктивному праву, але створює невпевненість у правовому статусі носія суб'єктивного права. Водночас тут відсутнє звернення інших осіб до юрисдикційних органів про відсутність у особи цивільного права [15].

Оспорювання суб'єктивного цивільного права відображає такий стан правовідносин, коли суб'єктивне цивільне право заперечується в юрисдикційному органі. Якщо таким органом є суд, то особа, чие право

оспорюється, може вимагати його визнання шляхом звернення із зустрічним позовом [15]. З огляду на це, можемо зауважити, що невизнання цивільного права, у тому числі майнового, не здійснюється у формі активних дій суб'єктів, що мають форму заперечення із зверненням про це до юрисдикційного органу, натомість оспорювання передбачає активні дії із зверненням до юрисдикційного органу.

Наступним питанням нашого дослідження є розкриття критерію протиправності щодо активних дій та / або бездіяльності, що призвели до порушення, невизнання та оспорювання майнових прав в умовах збройного конфлікту. З приводу цього досить лаконічно є думка О. Отраднової (2010), яка у своїй статті "Критерії протиправності та правомірності в деліктних зобов'язаннях" вказує, що для визначення протиправності необхідна наявність двох рівновеликих критеріїв. По-перше, обов'язковим є порушення суб'єктивного права особи, тобто фактичне порушення її майнових або особистих немайнових інтересів. Другим критерієм протиправності за вищезазначеною теорією є порушення норм права або тих об'єктивних правил поведінки, які закріплені в нормах права [18, с. 239-240]. У цьому випадку ми дійшли думки, що поведінка, яка порушує норми права і не відповідає приписам закону, вважатиметься протиправною, якщо не матиме будь-яких ознак правомірної поведінки, що своєю чергою може вплинути на відповідальність за заподіяну шкоду. Виходячи з досліджуваних нами майнових прав як об'єктів порушення, невизнання та оспорювання, вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що законодавець не запропонував окремого механізму захисту майнових прав в умовах збройного конфлікту. Більше того, про майнові права не йдеться і в нещодавно розробленому проєкті Закону України "Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації" № 7198 від 24.03.2022 р. [19].

Отож з тексту вказаного проєкту Закону випливає, що в ньому зазначається про компенсацію за пошкодження та знищення житла фізичної особи, під яким розуміється "житловий будинок, квартира, інше жила приміщення, призначені та придатні для постійного або тимчасового проживання в них" (ст. 379 ЦК) та відповідні об'єкти будівництва [19]. Більше того, взагалі немає згадки про питання компенсації власникам нежитлового нерухомого майна та компенсації юридичним особам. Оскільки щодо майнових прав не визначений спеціальний порядок захисту і наразі діє принцип, за яким захист має здійснюватися на загальних засадах цивільного законодавства.

Висновки. Виходячи з розуміння майнових прав, вважаємо, що така його характеристика як "панування стосовно майнових цінностей", дає нам підстави говорити про суттєві порушення або навіть і про повну неможливість такого панування в умовах бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації. З огляду на це можемо говорити про втрату суб'єктами майнових прав таких правомочностей щодо них як володіння, користування та розпорядження, а також і про порушення законних очікувань щодо реалізації майнового права в майбутньому. Все це дає підстави вважати, що суб'єкт майнових прав зазнає передусім майнових втрат, а тому механізм захисту

майнових прав повинен містити подачу заяви про компенсацію, розгляд її компетентними органами та забезпечення надання компенсації.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України : Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. Дата оновлення: 07.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 12.04.2022).
2. Шемет У.Р., Косяченко К.Е. Об'єкти цивільних прав: особливості та парадокси їх визначення // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Юридичні науки, 2019. Т. 30(69). № 6. С. 56–60. DOI <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2019.6/11>.
3. Спасибо-Фатеева І.В. Види об'єктів цивільних прав // Часопис цивілістики, 2015. Вип. 18. С. 13–18.
4. Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ. Верховний суд України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00069> (дата звернення: 12.04.2022).
5. Утехін І.Б. Договір купівлі-продажу майнових прав: теорія та практика // Вісн. ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2018. Вип. 2(82). С. 196–205.
6. Шимон С.І. Майнові права в контексті сучасних концепцій права власності в цивілістиці // Часопис Київ. ун-ту права, 2012. 2. С. 192–195.
7. Ріш Ф.А. Майнові права як об'єкти заставних відносин (порівняльний аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Нац. академія наук України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2020. 286 с.
8. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України № 2658-III від 12.07.2001 р. Дата оновлення: 03.07.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14> (дата звернення: 15.04.2022).
9. Почтарьов С.О. Предмет договору дарування // Наше право, 2013. № 2. С. 161–167.
10. Сліпченко А. С. Визначення поняття "майно" у праві ЄС та вітчизняному праві // Форум Права, 2020. № 61(2). С. 122–130. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3883825>.
11. Постанова Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 30 січня 2013 р. у справі № 6-168цс12. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00069> (дата звернення: 15.04.2022).
12. Панькевич Р.В. Правове регулювання захисту майнових прав та інтересів держави й територіальних громад у цивільному праві України // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Юридичні науки, 2018. Вип. 2. Т. 1. С. 67–71.
13. Кот О.О. Інститут захисту прав у цивільному праві України. URL: http://antikalaw.com.ua/data/uploads/2016/04/kot_o_institut_zahistu_prav_u_civil_nomu_pravi_ukrayini_1.pdf. С. 227–245 (дата звернення: 17.05.2022).
14. Асатрян Т.Л. Підстави захисту майнових прав в умовах збройних конфліктів / за заг. ред. І.В. Толока // Всеукр. наук.-практ. конф. мол. вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів "Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка". 23 квітня 2021 р. Київ : ВІКНУ, 2021. С. 135–135.
15. Лист Верховного суду України від 01.04.2014 р. "Аналіз практики застосування судами ст. 16 Цивільного кодексу України". URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00073> (дата звернення: 17.05.2022).
16. Кушерець Д. Невизнання та оспорювання права як підстави охорони і захисту в договірному праві // National Law J.: Theory and Practice, 2014. С. 93–98.
17. Цивільне право : навч. посіб. / за заг. ред. Р.О. Стефанчука. Київ : Правова єдність, 2009. 532 с. URL: http://adhdportal.com/book_835_chapter_23_Glava_12_Zakhist_ivlnikh_prav_ta_nterestv.html (дата звернення: 17.05.2022).
18. Отрадна О.О. Критерії протиправності та правомірності в деліктних зобов'язаннях // Актуальні проблеми держави і права, 2010. Вип. 53. С. 238–243. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2010_53_36 (дата звернення: 17.05.2022).
19. Проєкт Закону України "Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації" № 7198 від 24.03.2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39283> (дата звернення: 22.05.2022).

References

1. The Civil Code of Ukraine (2003). Code on January 16, 2003 № 435-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15?lang=en#> [in Ukrainian]
2. Shemet, U.R., Kosiachenko, K.E. (2019) Objects of civil rights: features and paradoxes of their definition. *Scientific notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. Series: Juridical Sciences*. Issue 30 (69). № 6, 56–60. DOI <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2019.6/11> [in Ukrainian]
3. Spasybo-Fatieieva, I.V. (2015). Types of civil rights objects. *Journal of Civilization*. Vyp. 18, 13–18 [in Ukrainian]
4. Analysis of some issues of application of property law by courts in civil cases. The Supreme Court of Ukraine. <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00069> [in Ukrainian]

5. Utiokhin, I.B. (2018) Contract of sale of property rights: theory and practice. *Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. Didorenko*. Issue 2 (82), 196-205 [in Ukrainian]
6. Shymon, S.I. (2012) Property rights in the context of modern concepts of property rights in civilization. *Chasopys of Kyiv University of Law*. №2, 192-195 [in Ukrainian]
7. Rish, F.A. (2020) Property rights as objects of mortgage relations (comparative aspects): dissertation of the candidate of legal sciences 12.00.03. National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of State and Law named after V.M. Koretsky. Kyiv [in Ukrainian]
8. On Appraisal of Property, Property Rights and Professional Appraisal Activity in Ukraine (2001). Law of Ukraine on July 12, 2001. № 2658-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14?lang=en> [in Ukrainian]
9. Pochtarov, S.O. (2013) The subject of the donation agreement. *Our Law*. № 2, 167-167 [in Ukrainian]
10. Slipchenko, A. S. (2020) Definition of "property" in EU and domestic law. *Forum Prava*. № 61(2), 122-130. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3883825>. [in Ukrainian]
11. Resolution of the Judicial Chamber for Civil Cases of the Supreme Court of Ukraine of January 30, 2013 in case № 6-168tss12. <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00069> [in Ukrainian]
12. Pankevych, R.V. (2018) Legal regulation of protection of property rights and interests of the state and territorial communities in the civil law of Ukraine. *Scientific herald of the Kherson State University. Series "Law Sciences"* Issue 2. Volume 1. 67-71 [in Ukrainian]
13. Kot, O.O. (2016). Institute for the Protection of Rights in Civil Law of Ukraine. http://antikalaw.com.ua/data/uploads/2016/04/kot_o__inctitut_zahictu_prav_u_civil_nomu_pravi_ukrayini_1.pdf. [in Ukrainian]
14. Asatrian, T.L. (2021) Grounds for protection of property rights in armed conflicts. Ukrainian scientific-practical conference of young scientists, associate professors, cadets and students "Youth Military Science at the Taras Shevchenko National University of Kyiv" / Edited by Ihor Tolok. Kyiv, April 23, 2021. Kyiv: VIKNU, 2021, 135-135 [in Ukrainian]
15. Letter of the Supreme Court of Ukraine dated 01.04.2014 "Analysis of the practice of application of Art. 16 of the Civil Code of Ukraine". <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00073> [in Ukrainian]
16. Kuserets, D. (2014) Non-recognition and challenge of law as a basis for protection and defense in contract law. *National Law Journal: Theory and Practice*. P.93-98 [in Ukrainian]
17. Civil law. Tutorial. (2004) According to the general edition of R.O. Stefanchuk. Kyiv. http://adhdportal.com/book_835_chapter_23_Glava_12_Zakhist_ivlnikh_prav_ta_nteresv.html [in Ukrainian]
18. Otradnova, O.O. (2010) Criteria of illegality and legality in tortious obligations. *Current Problems of State and Law*. Issue 53, 238-243. http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2010_53_36 [in Ukrainian]
19. Draft Law of Ukraine "On Compensation for Damage and Destruction of Certain Categories of Immovable Property as a Result of Combat, Terrorist Acts, Sabotage Caused by Military Aggression of the Russian Federation" № 7198 of 24.03.2022. <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39283> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 31.05.22

O. Beryslavska, PhD in Law, Ass. Prof.
berislavska@ukr.net
ORCID ID 0000-0002-8785-6623
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

PROPERTY RIGHTS AS THE OBJECT OF PROTECTION UNDER THE CONDITIONS OF ARMED CONFLICT

The article examines the relationship on the protection of property rights in armed conflict as a kind of legal relationship on protection, focuses on property rights as the object of such relations and the existence of armed conflict, which directly affects the existence of property rights violations and understanding the possibility of redress only after the end of the conflict. It has been proven that human rights are the highest social value, and their protection and protection is a direct duty of the state. The state's commitment to respect and protect human rights does not disappear in armed conflict. Property rights are always related to property, but not identical to property rights, although components of property rights are considered property, moreover, the legislator gives examples of specific rights that are inherently property. It is determined that it is necessary to distinguish between violations, non-recognition and challenge in their legal content, and clarifies the importance of the criterion of illegality of active actions and / or inaction that led to violation, non-recognition and challenge of property rights in armed conflict. It has been proven that conduct that violates the rule of law and does not comply with the requirements of the law is illegal if it does not have any signs of lawful conduct, which in turn may affect liability for damage. It is emphasized that such a characteristic of property law as "domination of property values" is subject to significant violations and even the complete impossibility of such domination in the face of hostilities, terrorist acts, sabotage caused by military aggression of the Russian Federation. The loss of the subjects of property rights of such powers in relation to them as possession, use and disposal, as well as the violation of legitimate expectations regarding the implementation of property rights in the future. It is proposed that the mechanism for the protection of property rights include the filing of an application for compensation, its consideration by the competent authorities and the provision of compensation.

Keywords: property rights, violations, non-recognition, contestation, criterion of illegality, protection mechanism.